

Statsbudsjettet 2026

Høringsinnspill fra Norsk bibliotekforening ang. Prop. 1 S (2025–2026) For budsjettåret 2026 under Familie- og kulturkomiteen

Bibliotekene er infrastruktur for ytringsfrihet, kultur og litteratur: muligheter og potensiale

Norsk bibliotekforening organiserer fag- og forskningsbibliotek, skolebibliotek og folkebibliotek. De ulike bibliotektypene utgjør til sammen en grunnmur for kunnskap og informasjon for hele befolkningen gjennom hele livet.

Litteratur og lesekultur må favne hele politikken, og ikke fragmenteres

Det er gledelig at regjeringen ønsker å skape en «kultur for lesing». Men kultur for lesing krever tiltak som treffer bredere enn dagens politikk, og som ser hele regjeringens lesepolitikk i sammenheng. Det er vanskeligere når lesesatsingene er delt mellom KUD og KD. I forslag til statsbudsjettet er satsing på litteratur og lesing fraværende. Det er nødvendig med et krafttak i forhandlingene om statsbudsjettet, gitt dagens lesekrise.

Alle må med – også de voksne

Leselyststrategien gjelder barn og unge i alderen 0 til 19 år. Leseløftet gjelder norske elever.

Flere påpeker at det er nødvendig med en helhetlig satsing på lesing som treffer hele befolkningen. Lesing hos de minste henger sammen med den lesekulturen som finnes i hjemmet, i resten av samfunnet, og voksne er rollemodeller.

Studenter sliter med langlesing, voksne leser mindre og dårligere, færre leser høyt for egne barn. 15% av voksne i Norge som ikke kan lese enkle tekster ifølge PIAAC2-undersøkelsen. Det fører til utenforskap og frafall fra arbeidslivet, dårligere helse og livskvalitet, og gjør oss til enkle ofre for desinformasjon og påvirkning. Kultur og vaner

bygges over tid. Bibliotekene er den eneste institusjonen som treffer hele befolkningen samme sted, og bør utnyttes i større grad.

Kap. 326 Språk- og bibliotekformål, post 80 Bibliotektiltak

Bruk bibliotekenes infrastruktur

Folkebibliotekloven slår fast at hver kommune skal ha et folkebibliotek. Det er dermed en unik mulighet til å bruke disse arenaene for demokrati, ytringsfrihet, kunnskap og lesing for å gjennomføre de ønskede målene i kultur- og likestillingspolitikken. Det krever imidlertid tydelig retning og bedre rammevilkår.

Vi trenger en tydelig og ambisiøs bibliotekpolitikk

Dagens bibliotekpolitikk oppleves fragmentert. Bibliotek trekkes fram i flere meldinger som f.eks ekstremisme, desinformasjon, ytringsberedskap, leselyst.

Kulturdepartementets egne overordnede bibliotekpolitikk er derimot vanskelig å få øye på, og heller ikke tydelig i forslag til statsbudsjett. Nasjonalbiblioteket får ingen ny nasjonal bibliotekstrategi å forholde seg til, eller mål for hvordan prosjekt- og utviklingsmidler til bibliotek skal fordeles. Også tilskuddsmidler til litteratur og leseorganisasjoner flyttes fra Nasjonalbiblioteket til Kulturdirektoratet. Bibliotekene kan spille en viktig rolle, gitt en tydelig, ambisiøs og helhetlig politikk.

Nødvendig kunnskapsgrunnlag: NOU om bibliotek og lesing

Dagens bibliotek opererer i et landskap som ser helt annerledes ut, og med andre utfordringer. Bibliotekene og bibliotekarenes rolle er endret, og stadig viktigere i dagens informasjonsoverflod. Forrige Stortingsmelding om bibliotek kom for 16 år siden, bare tre år etter at Facebook ble lansert i Norge. Siden det har både behovene og bibliotekene endret seg drastisk, og har helt andre muligheter. Det er nødvendig med oppdatert kunnskap om bibliotekenes mulighet i dagens informasjonssamfunn:

- Forrige Stortingsmelding om bibliotek kom i 2009.
- Lov om Folkebibliotek ble endret i 2014.

- Rammer, oppgaver og mandat har behov for oppdatering, som må baseres på oppdatert kunnskap.

Forslag til merknad: Komiteen ber regjeringen bevilge 10 mill. kroner til å sette ned et utvalg for å foreta en helhetlig gjennomgang av bibliotek i form av en offentlig utredning (NOU).

Høye statlige ambisjoner, men svak kommunesektor

Statlige ambisjoner innen felt som lesing, ytringsberedskap, desinformasjon og lokale møteplasser lar seg ikke gjennomføre med et svekket, kommunalt mottaksapparat. Det er nødvendig med mer samarbeid, og vi oppfordrer til en statlig dugnad for å løfte folkebibliotekene opp på et nivå slik at de kan være en del av løsningen framover for å løse de enorme utfordringene vi står ovenfor.

Forslag: Styrk bibliotekene i dugnad med stat og kommune

I den svenske ordningen «Stärkta bibliotek» (2018-2023) samarbeidet stat, region og kommune med å styrke bibliotek, gjennom 150 millioner årlige bevilgninger fra regjeringen. Ordningen førte til økt kapasitet og var metodeutviklende. Bibliotekene er fornøyd med innretningen fordi det viser en statlig ambisjon, samtidig som lokal og kommunal handlefrihet ivaretas. Ordningen var søknadsbasert. Med utgangspunkt i dagens økonomiske situasjon for kommunene oppfordrer vi til en lignende satsing for norske folkebibliotek.

Forslag til merknad:

Komiteen ber regjeringen etablere en tilskuddsordning for folkebibliotek for drift og investering, og som er søkbar fra og med medio april 2026. Tilskuddsordningen er på 150 millioner årlig og gjelder for inneværende stortingsperiode, etter modell fra den svenske satsingen «Stärkta bibliotek», og skal ikke gå på bekostning av kommunale bevilgninger.

Kap. 320 Kulturdirektoratet og Kulturrådet m.m, post 55 Norsk kulturfond

Norsk bibliotekforening mener det må settes av midler til en ny innkjøpsordning for samiskspråklig litteratur, i oppfølging av forsoningsarbeidet.

Kap. 325 Allmenne kulturformål , post 60 Regionale kulturfond

Regionale kulturfond skulle styrke samspillet mellom profesjonelt og frivillig kulturliv lokalt og regionalt. I forslag til statsbudsjettet 2026 er det redusert fra 75 millioner kroner til 40 millioner

kroner. Dette svekker lokalt kulturliv og kulturfrivillighet, og går ut over det frie feltet, som trenger en styrking.

Tippemidler

Flere budsjettposter flyttes fra statsbudsjettet til spillemidler, blant annet er mye av leselyststrategien og innkjøpsordninger finansiert over spillemidler. Det gir uforutsigbarhet for søkere, og er også unntatt politisk styring på samme måte som bevilgninger over statsbudsjettet.

Sendt inn: 21.10.25

Helene Voldner

Leder, Norsk bibliotekforening